

📄 Pääkirjoitus

Julkisuusteoria ilmasitaateissa

VIESTINNÄN TUTKIMUKSEN seminaareissa ja konferensseissa julkisuusteoriaan törmää nykyään usein ilmasitaateissa. Ilmasitaatit tehdään suullisen esityksen aikana nostamalla molemmat kädet yhtäaikaan pään yläpuolelle ja koukistamalla molempien käsien etu- ja keskisormia merkitsevästi. Kun esitelmän pitäjä merkitsee ilmalainauksella sellaisia sanoja kuin ”ideaalijulkisuus”, ”rationaalisuus”, ”objektiivisuus” tai ”konsensus”, hän antaa ymmärtää, että käsitteet ovat fiktiota ja että hän ei niihin ihan oikeasti usko. Silti julkisuudesta puhuminen ei tunnu oikein onnistuvan ilman näitä sanoja, ainakaan seminaareissa.

Ilmaan räpsytyt lainausmerkit puhuvat omaa kieltään julkisuuden tutkimuksen ja siitä käytävän keskustelun luonteesta. Julkisuusteoriassa julkisuus ei ole ensisijaisesti tutkimuksen kohde vaan se näkökulma, josta tutkimuksen kohdetta (yleensä yhteiskuntaa) tarkastellaan. *Media @ viestinnän* tässä numerossa kirjoittava Nancy Fraser (2007, 8) muotoilee eräässä toisessa artikkelissaan julkisuusteorian tehtävän näin:

Temppu on siinä miten kulkea kapeaa polkua kahden yhtä lailla kehnon lähestymistavan lomitse. Yhtäällä pitäisi välttää sellaista empiiristä tutkimusta, joka yksioikoisesti sopeuttaa teorian vallitseviin oloihin. (...) Toisaalta pitäisi karttaa sellaista etäännyttävää näkökulmaa, joka manaa esiin ideaalisen teorian sosiaalisen todellisuuden tuomisen välineeksi.

Julkisuusteorialle tässä hahmoteltu polku on siis kapea, ja uhkakuvat koettelevat molemmin puolin. Yhdellä puolella käsitteillä tyydytään kuvaamaan vallitsevia oloja, jolloin teorialla ei ole juuri mitään virkaa. Toisella puolella taas käsitteet tuottavat oman vaihtoehdoisen todellisuutensa, josta käytännölle voi esittää vain epätodellisia vaatimuksia. Fraserin ehdottama kapea polku lähtee siitä, että hyvä teoria on *kontrafaktuaalinen*. Se on vallitsevassa todellisuudessa kiinni, mutta ei jää olevien olojen ja niiden ymmärtämisen tapojen, ”realiteettien”, vangiksi. Se että julkisuuden luonteesta ja siitä koskevista arvioista keskustellaan ja kiistellään, on merkki siitä, että julkisuuden ideassa ja ideaalissa edelleen on jonkinlaista kontrafaktuaalista potkua.

Mediatutkimuksen parissa julkisuusteorian epäilemättä tunnetuin ja kiistellyin versio on Jürgen Habermasin (2004 [1962]) analyysi porvarillisen julkisuuden kehittymisestä 1700- ja 1800-luvulla Britanniassa, Ranskassa, Saksassa ja Yhdysvalloissa. Habermasin jo 1960-luvun alussa kertomassa tarinassa julkisuus on samanaikaisesti ideaali ja historiallinen käytäntöjen kokoelma. Yhtäältä sinä on kyse todellisista, uudenlaisista viestinnän suhteista ja niissä artikuloituvasta uudenlaisesta vallankäytöstä. Toisaalta julkisuudella viitataan omassa ajassaan kontrafaktuaaliseen käsitteeseen, poliittisesti vaikuttavaan filosofiseen ”fiktioon”, josta julkiseen keskusteluun antautuneet itselliset ja varakkaat porvarismiehet ammensivat voimaa kyseenalais- taakseen vallan perinteisiä rakenteita. Sittenmin samaan voimauttavaan vipuun ovat

tarttuneet muutkin vallan ja julkisen huomion ulkopuolelle sysätyt luokat ja sosiaaliset ryhmät.

Julkisuuden kontrafaktuaalisesta voimasta ja siitä esitettyjen teorioiden vahvuuksista ja heikkouksista on käyty debattia jo vuosikymmeniä. Tuossa keskustelussa julkisuusteoria on asetettu yhden jos toisenkin kerran ilmasitaatteihin. Niiden tarkoituksena ei ole kuitenkaan ollut teorian kyseenalaistaminen vaan kamppailu siitä, millainen julkisuusteoria säilyttää parhaiten kontrafaktuaalisen voimansa.

• • •

Julkaisemme tässä *Media & viestintä* -lehden numerossa kolme julkisuusteoreettisen keskustelun avaintekstiä. Näistä käännösertikkeleista kaksi edustavat vaikutusvaltaista Habermas-kritiikkiä: Nancy Fraserin *Uusi katse julkisuuteen (Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracies)* ja Chantal Mouffin *Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? (Deliberative democracy or agonistic pluralism?)*. Näiden kahden tekstin väliin olemme sijoittaneet Habermasin tuoreimman puheenvuoron julkisuusteoreettiseen keskusteluun: *Poliittinen viestintä mediayhteiskunnassa: Voiko demokratia yhä iloita episteemisestä ulottuvuudesta? Normatiivisen teorian vaikutus empiiriseen tutkimukseen. (Political communication in media society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension. The impact of normative theory on empirical research.)*

Nancy Fraserin artikkeli on parin vuosikymmenen kuluessa saavuttanut kanonisen aseman. Kuten tekstin avauksesta käy ilmi, se on kirjoitettu vuoden 1989 suhdanteessa. Fraser ottaa artikkelissa kritiikkinsä pääkohteeksi juuri Habermasin *Julkisuuden rakennemuutos* -kirjassa muotoileman historiankuvauksen. Hänen Habermas-kritiikkinsä ydinajatuksena on osoittaa, kuinka Habermasin alkuperäisessä tarinassa tietyn *historiallisen todellisuuden* mukanaan tuomat säännöt ja rajoitukset (osallistujien arvoasemien sulkeistaminen, vaatimus yhdestä julkisuudesta, yksityisten asioiden rajaaminen julkisen keskustelun ulkopuolelle sekä oletus valtion ja kansalaisyhteiskunnan pitävästä rajanvedosta) ovat erottamaton osa tämän muotoilemaa ideaalia. Sen perusongelmana on kiinnittyminen porvarillis-maskuliiniseen historiaan. Julkisuuden ideaa, jonka potkua sinällään Fraser ei erityisemmin epäile, on siksi muotoiltava terävämpään muotoon, jotta siitä ei tulisi "vallitsevien demokratioiden" valtarakenteiden oikeuttamisen välinettä. Julkisuusteorian kontrafaktuaalisuutta on siis voimistettava päivittämällä teoreettista mielikuvitusta siitä, miten julkisuus ja vasta-julkisuudet toimivat.

Habermas hyväksyi Fraserin ja monien muiden kritiikoidensa argumentit jo niiden ilmestymisen aikoihin (Habermas (2004, 357–397), mutta piti edelleen kiinni aiemman teoriansa ytimestä. Rakennemuutoskirjaa hallinneen historiallisen narratiivin tilalle hän kehittäi 1970- ja 1980-luvulla kieliteorian pohjalta ns. *kommunikatiivisen toiminnan teoriaa*, jonka tehtävä oli "tunnistaa kulttuurisia ja yhteiskunnallisia järjeistämisprosesseja *koko leveydeltään* ja kaivaa esiin niiden nyky-yhteiskuntien kynnyksen taakse ulottuvat juuret; tällöin normatiivisia voimavaroja ei ole enää tar-

vis metsästää vain tiettyyn epookkiin rajoittuneesta julkisuusmuodostumasta” (emt, 381). Vaikka Habermas ei rakennemuutoskirjan jälkeen yli 30 vuoteen juurikaan kirjoittanut julkisuudesta tai mediasta, hänen työnsä kommunikatiivisen toiminnan teorian ja diskursiivis-deliberatiivisen demokratian idean kehittämissä jatkoi samaa rationaalisuuden ehtojen ja mahdollisuuksien pohdintaa, jonka alkuperäinen julkisuusteoriakirja oli sysännyt liikkeelle.

Julkisuuden ja median kysymyksiin Habermas palasi suoremmin 1990-luvun puolivälissä (1996) teoksessa *Between facts and norms*, jossa julkisuuden pohdinta sijoittuu rakennemuutoskirjaa mutkikkaamman yhteiskuntajäsennyksen sisään. Itse julkisuuden rationaalisuuden mahdollisuudet ovat edelleen kiinni diskurssiteorian pohjassa, mutta julkisuus määrittyy nyt ”informaation ja näkökulmien kommunikoinnin verkostoksi”, jossa ”viestinnän virrat suodattuvat ja syntetisoituvat niin että niistä muodostuu aihekohtaisesti eriytyneitä *julkisen* mielipiteen koosteita” (emt., 360).

Tässä numerossa julkaistava teksti nojaa tähän myöhäisempään kehittelyyn. Siinä diskursiivis-deliberatiivisen demokratian mahdollisuutta pohditaan yleisen systeemiteorian horisontissa, ja julkisuuden ja median (ovat eri asioita) roolit hahmotellaan tämän kokonaisuuden puitteissa. Median roolin pohdinnan lisäksi artikkelin ydinkysymys koskee sitä, millaisella empiirisellä todistusaineistolla voidaan tukea ajatusta, jonka mukaan pohtiva poliittinen keskustelu voi johtaa yhteisesti hyväksytyyn *totuuteen*.

Chantal Mouffen kirjoitus on alun perin peräisin vuodelta 1999. Siinä missä Fraserin kritiikki Habermasia kohtaan ammensi *Julkisuuden rakennemuutos* -kirjan puutteista ja vaati julkisuuden käsitteen päivitystä, Mouffen kritiikki pyrkii kyseenalaistamaan Habermasin (ja muiden deliberatiivisen demokratian teoreetikoiden) diskurssiteoriasta itselleen rakentamaa pohjaa. Tähän Mouffe ammentaa evästä kokonaan toisenlaisesta tavasta ymmärtää *diskurssin* käsite. Habermasin kommunikatiivisen toiminnan kehittämissä *diskurssi* määrittyy erityisellä tavalla:

Puhun ”diskurssista” vain silloin kuin [vättteen] ongelmallinen pätevyysvaatimus käsitteellisesti pakottaa osallistujat olettamaan, että rationaalisesti perusteltu yhteisymmärrys voidaan periaatteessa saavuttaa, niin että ilmaisu ”periaatteessa” tässä viittaa ideaaliseen ehtoon: jos vain argumentointia voitaisiin jatkaa tarpeeksi avoimesti ja kauan (Habermas 1984, 42).

Mouffe jatkaa artikkelissaan latua, jonka pään hän avasi yhdessä Ernesto Laclauin kanssa jo *Hegemony and socialist struggle* -kirjassaan (Laclau & Mouffe 1985). Sen keskeinen idea on, että kaikki ”diskurssit” ovat viime kädessä vallan koossa pitämiä kudelmia, joiden yhtenäisyys ja näennäinen rationaalisuus ovat harhaa. Tätä suuntaa seuraten Mouffe ajattelee, että kaikki kommunikaatio on alun perin kielen ulkopuolisten rakenteiden ja voimien mahdollistamaa. Wittgensteiniin kielipeliajatuksen ja Lacanin psykoanalyysin ideoihin nojaten Mouffe pyrkii osoittamaan ”että esteet [habermasilaisen] ideaalisen puhetilanteen toteutumisen tiellä ovat ontologisia eivätkä vain empiirisiä ja tietoteoreettisia”. Kritiikin tarkoituksena on osoittaa, että Habermasin yritys siirtää julkisuus- ja demokratiateorian pohja ”nyky-yhteiskuntien kynnyksen” tuolle puolen (luonnollisen kielen käyttöön ja rakenteeseen) ei suinkaan tuota yleispätevää pohjaa vaan on itse esimerkki vallan käytöstä; irtyk-

sestä ”vääristää” demokratiaa koskevaa keskustelua ja oikeuttaa tietynlaisia vallan perusteluiden muotoja.

Habermasin mielestä keskustelu altistaa puhujan kuulijoiden (tämän totuudellisuutta, oikeellisuutta tai vilpittömyyttä koskevalle) kritiikille. Tässä piilee rationaalisen keskustelun, oppimisen ja yhteisymmärryksen *mahdollisuus*. Mouffe muistuttaa, että kaikki puhe ja kommunikaatio yksien kesken perustuu *jo* jonkinlaiselle toisten ulos sulkemiselle. Hänen kannaltaan aidosti vastakkaisia intressejä edustavien – eri kielipeleistä, elämänmuodoista ja niiden rationaliteeteista ponnistavien – keskustelijoiden sananvaihdon tuloksena on oikeastaan mahdollista vain oman kannan ylläpitäminen tai ”kääntymys”, ei uudenlainen yhteisymmärrys. ”Jos vastapuolen kanta joudutaan hyväksymään, se merkitsee poliittisen minuuden muuttumista juuriaan myöten.” Kun kääntymiseen ei ole halua ja mahdollisuus yhteisen ymmärryksen kehittämiseen on teoreettisesti suljettu pois, jää jäljelle *agonismi*: hiukan tuskaistenkin hyväksyntä sille, että politiikka ja demokratia ovat jatkuvaa kamppailua, jossa ei ole lupaa toivoa yhteisymmärrystä tai toisilta oppimista.

Julkisuutta koskeva teoretisointi ei toki rajoitu Habermasin pesänselvittelyyn. Käännösartikkeleiden jälkeen tässä numerossa Tarmo Malmberg arvioi uudelleen Walter Lippmannin ja John Deweyn alun perin 1920-luvulla käymää debattia julkisuuden luonteesta sekä demokratian kriisistä. Kuten Malmberg toteaa, tämä keskustelu on tänään yhtä ajankohtaista kuin vajaat sata vuotta sitten. Useimmat Lippmannin ja Deweyn havainnot edustuksellisen demokratian ja journalismin ongelmista 1900-luvun alkupuolella tuntuvat näet edelleenkin päteviltä, joten klassisista näkemyksistä ammentaminen antaa hyödyllistä perspektiiviä. Teorioiden hyödyntämisen ongelmana on se, että klassisten näkökulmien painotusten erot eivät välttämättä välity aikalaistulkintoihin kovin kirkaasti tai puolueettomasti. Malmbergin huomion mukaan Lippmannin ja Deweyn eroa on korostettu liikaa, mikä on johtanut turhan mustavalkoisiin tulkintoihin.

Mats Nylundin analyysi sairaanhoitajien työtaistelujen uutisoinnin muutoksista 1950-luvulta 2000-luvulle taas tuottaa toisenlaisen luennan julkisuuden muutoksista. Siinä julkisuutta edustaa yksi sanomalehti (*Helsingin Sanomat*) ja yhteiskuntaa yhden keskeisen ammattiryhmän (sairaanhoitajien) pyrkimykset ajaa omia palkka- ja työehtovaatimuksiaan. Nylundin analyysi osoittaa, että sairaanhoitajien julkisuuteen pääsyn ehdot ja heidän intressiensä esittämisen tavat journalismissa ovat muuttuneet monella tavoin. Vaikka tästä analyysissä ei puututa ilmasitaatteihin merkittyihin julkisuusteorian avainkäsitteisiin, havainnot esimerkiksi sairaanhoitajien ääneen pääsyn vahvistumisesta antavat tilaisuuden myös teoreettiselle jatkoarvioinnille.

• • •

Kuten usein aiemminkin tämän lehden historiassa, numeroon kootut käännökset ovat kotoisin Tampereen yliopiston tiedotusopin pitkäaikaisen professorin, Veikko Pietilän, kynästä. Niiden julkaiseminen puolisen vuotta Veikon kuoleman jälkeen antaa hyvän tilaisuuden muistaa monia hänen elämäntyönsä ydinlankoja.

Se että Veikko Pietilän tutkijanuran viimeinen polttopiste oli juuri julkisuuden ja julkisen keskustelun tutkimus, näyttää jälkikäteen yllättävänkin luonteelta. Hän aloitti tutkijanuransa 1960-luvulla yleisötutkijana Yleisradiossa, hänen väitöskirjansa taas pohti lehdistön kirjoittelun vaikutusta yleisön mielipiteenmuodostukseen. Julkisen mielipiteenmuodostuksen tutkimuksen linjalta Pietilä siirtyi myös 1970-luvulla

yleisempien yhteiskuntatieteellisten teemojen ja menetelmien kehittelyn: *Sisällön erittely* (1973), *Selittäminen yhteiskuntatieteessä* (1980) ja *Miten tiede kehittyi?* (1983). 1980-luvulle tultaessa keskeiseksi oli noussut ideologiateoria ja sen rinnalla, etenkin semiotiikan ja brittiläisen kulttuuritutkimuksen innoittamana, kysymys merkityksistä ja merkitysjärjestelmistä. Kulttuuritutkimuksen kautta virisi edelleen kiinnostus journalismin eri tekstilajien, etenkin uutisten tutkimukseen.

Pietilän viime vuosien julkisen keskustelun tutkimuksessa monet aiemmat ekskursiot kantoivat hedelmää. Ideologiakritiikki antoi vastustuskykyä julkisuusteorian historialliselle ja normatiiviselle painolastille, tekstintutkimus ja diskurssianalyysi herkistivät julkisen puheen hierarkioiden ja rakenteiden erittelyyn ja yleisötutkimuksen aiempien vaiheiden puutteet puolestaan antoivat pontta kehitellä kansalaisten osallistumisen näkökulmaa. Näiden teemojen kehittelyssä ja niiden risteyttämisessä Veikko Pietilä oli pitkään tamperelaisen journalismin tutkimuksen henkinen johtohahmo, eräänlainen isohko implisiittinen lukija, jonka läsnäolon tuntuu edelleen.

Julkisuutta koskeva teoretisointi muistuttaa myös tutkimuksen ja teorian pitkästä, historiallisesta linjasta. Pietilän yksi perintö suomalaiselle mediatutkimukselle on alan oman oppihistorian kertominen. Tämä työ alkoi jo 1970-luvun tiedotusopin tilaa ja identiteettiä koskevista kirjoituksista ja laajeni (*Tiedotustutkimus: Teitä ja tienviittoja*, 1982) jäsenyneeiksi esitykseksi alan tärkeimmistä tienviitoista. Työ huipentui *Joukkoviestinnän valtateillä* (1997) teokseen, joka julkaistiin hiukan täydennettynä myös englanniksi.

1980-luvun oppihistoriatyötä luonnehti yritys jäsentää ja palauttaa mediatutkimusta yleisempiin yhteiskuntatieteen koulukuntiin, mutta 1990-luvun esityksissä Pietilä keskittyi teoreetikkojen esittelyyn ja erittelyyn. Tämän työn loppupäätelmänä hän pohti vielä viime vuonna (*How does a discipline become institutionalized?*, 2008) alan kehityksen yhtä paradoksia. Samaan aikaan kun mediatutkimus on maailmallaikin valtavasti laajentunut ja vakiinnuttanut itsensä institutionaalisesti, se on käsitteellisesti ja teoreettisesti pirstaloitunut pikku sammakkolammikoiksi, jotka eivät – edes hyväntahtoisesti – juurikaan naapurilätäköihin kraaku. Monet kiivaat käsite- ja teoriakiistat läpi eläneenä Pietilä totesi, että tämä hajautunut mutta melko suvaitsevainen mediatutkimuksen kenttä ei ollut ”kokonaan onneton” lopputuloks.

Alan pirstaloituneisuuden kannalta julkisuuden käsitteen tiimoilta käytävissä kiistoissa on siis hiukan vanhanaikainen maku. Kuten tästäkin numerosta ilmenee, väittelyissä kohtaavat perin erilaisista lähtökohdista ponnistavat ajattelijat. Julkisuuskeskustelun sitkeähenkisyys voi johtua osin siitä, että yleisöön, kansalaiseen, tavallisiin ihmisiin ja muihin edustamisen kohteisiin liittyvät käsitteet ovat – aiempaa Veikon käännöstä ja James Careya (2003) lainataksemme – eräänlaisia ”kummitermejä”. Ne kuuluvat tavalla tai toisella mediatutkimuksen kaikkien lajien ydinkategorioihin, joten niihin on lähes pakko ottaa kantaa. Siksi näihin tieteellisten diskurssien solmukohtiin kertyy tavallista enemmän normatiivista latinkia. Tämän numeron tekstit osoittavat, kuinka hyödyllistä älyllistä käyttövoimaa tällaiset panokset ovat. Toisaalta niistä saa myös hyvin vihiä siitä, kuinka oman lammen sammakkokannan suojele voi joskus edellyttää ainakin tahatonta naapurilammen väärinymmärtämistä.

Kaikkein suorimmin tämän numeron artikkelit valaisevat Veikko Pietilän elämäntyötä suomentajana. Hänen käännöstoissaan – kuin myös oppihistoriassa – kukki harvinainen lahjakkuus ottaa haltuun muiden ajattelun ydinaines ja välittää sitä eteenpäin ymmärtävällä ja ymmärrettävällä tavalla. Erityisen paljon Veikon käännök-

sistä sai tukevuutta *Tiedotustutkimus*-lehti. Niissäkin näkyvät tutkimuksen pääteemat: kriittisen teorian äänenpainot (Douglas Kellner, Theodor Adorno & Max Horkheimer), kulttuurintutkimus (Stuart Hall, David Morley, Justin Wren-Lewis) ja julkisuusteoria (Walter Lippmann, Herbert Blumer, James Carey). Käännöstekstejä riitti *Tiedotustutkimuksen* ulkopuolellekin (esim. John Fiske, Habermas, Adorno & Horkheimer, Alfred Schütz).

Suomentajana ja muiden ajatusten tulkkina Veikko Pietilä käytti suomen kieltä rohkeasti ja oivaltavasti. Hän ei epäröinyt katkaista Habermasin pitkäksi venyvää lausetta kahtia ajatuksen saattamiseksi suomen kielelle eikä kaihtanut liian pitkien tekstien tiivistämistä olennaiseen. Käännöksissä näkyi aina myös suomentajan persoonallinen, kielen käytöstä nautiskeleva ote. Tarvittaessa syntyi uusi sanakin. Sellaisen Veikko itsekin arveli yhdessä Seija Ridellin kanssa keksineensä, kun he ehdottivat *julkiso*-sanana käyttöönottoa *yleisön* rinnalle, tuomaan meikäläiseen keskusteluun erotelukykyä englannin *public/audience*-eronteon hengessä. Sittemmin Veikolle itselleen paljastui (varmaankin riemukkaasti), että itse sana *julkiso* oli elänyt suomen kielessä lyhyen elinkaaren, kun 1840-luvulla suomenkielinen sivistyneistö kehitti kansanvalan kieltä ja terminologiaa (Pietilä 2006).

Julkison käsitteen puolustamisessa luova kielenkäyttö yhdistyi yhteiskuntatieteiden historian ja mediateorian elinikäiseen tarkkaan opiskeluun. Tämän takana oli lisäksi vahva halu tarkastella yhteiskuntaa haastavalla tavalla. Tätä julkisuusteorian teemanumeroa lukiessa voi arvailla, millaisen nasevan ja juurevan vastineen Veikko olisi keksinyt sanahirviölle *kontrafaktuaalinen*.

Kirjallisuus

- Carey, James (2003). Lehdistö ja julkinen keskustelu. *Tiedotustutkimus* 26: 3, 6–17.
- Fraser, Nancy (2007). Transnationalizing the public sphere: On the legitimacy and efficacy of public opinion in a post-westphalian world. *Theory, Culture & Society* 24: 4, 7–30.
- Habermas, Jürgen (1984). *Theory of communicative action, Vol. 1*. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen (2004). *Julkisuuden rakennemuutos*. Tampere: Vastapaino.
- Habermas, Jürgen (1996). *Between facts and norms*. Cambridge: Polity Press.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. London: Verso.
- Pietilä, Veikko (1973). *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietilä, Veikko (1980). *Selittämisestä yhteiskuntatieteessä*. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja C 27. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1982). *Tiedotustutkimus: Teitä ja tienviittoja*. Tiedotusopin laitos. Sarja C3. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1983). *Miten tiede kehittyy? Tiedusteluretkiä tietenteorian kentälle*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1997). *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä: Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (2006). Matti Matalaisen julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41–57.
- Pietilä, Veikko (2008). How does a discipline become institutionalized? Teoksessa Park, David W. & Pooley, Jefferson (toim.). *The history of media and communication research: Contested memories*. New York: Peter Lang, 205–223.